

САВЕНКОВА І. Ю.

“АМБОЙНСЬКА РІЗАНИНА” - ЕПІЗОД З ІСТОРІЇ БОРОТЬБИ АНГЛІЙСЬКОЇ ОСТ-ІНДСЬКОЇ КОМПАНІЇ ЗА МОНОПОЛЬНЕ ОПАНУВАННЯ СХІДНИХ РИНКІВ У XVII ст.

У статті розглядається епізод з англо-голландського суперництва на островах Індонезійського архіпелагу, який увійшов в історію під назвою “Амбойнська різанина 1623 р.”. Дається оцінка наслідків цієї події для подальшого створення Британської імперії на Сході.

Однією з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку світової політики є постійне зростання ролі транснаціональних корпорацій (ТНК), яке відбувається, у тому числі, й за рахунок “традиційних” акторів міжнародних відносин - національних держав. Сучасні фахівці з міжнародно-політичної науки приділяють цьому процесу значну увагу, адже на сьогодні майже не існує будь-якого значущого процесу у світовій політиці та економіці, який би відбувався без участі ТНК. Водночас, відзначимо, що ТНК не є новим явищем, оскільки у світовій історії, починаючи з періоду раннього нового часу, вже були прецеденти, коли прерогативи держави досить серйозно заперечували приватні компанії. Яскравим прикладом останнього є взаємини англійської держави з власною Ост-Індською компанією, діяльність якої зіграла ключову роль у процесі створення “другої” (східної) Британської імперії, основою якої стали саме індійські території. Серед ініціюючих поштовхів у згаданому процесі, на наш погляд, були події 1623 р., які розгорнулися на одному з островів Індонезії - Амбойні.

Говорячи про історіографію питання, варто зазначити, що переважну більшість праць з історії англійської Ост-Індської (далі - англійська ОІК. - I. C.) компанії підготували британські, американські та індійські історики¹. Розглянута у цій статті проблема репрезентована як у працях з історії ОІК, так і в роботах з історії англійської зовнішньої та колоніальної політики. Характерною рисою цих праць є їх наративність та практично повна відсутність концептуального осмислення тих чи інших ключових подій, що певною мірою позначилися на процесі створення Британської імперії на Сході. Не є винятком і події Амбойнської різанини: автори більш-менш детально висвітлюють причини англо-голландського протистояння, подієвий аспект та перші наслідки.

Головні висновки, яких доходять фахівці з імперської історії Великобританії, полягають у тому, що Амбойна дозволила голландцям довести своє панівне становище в Індонезії, призвела до обмеження англійської торгівлі в названому регіоні та зрештою змусила англійську ОІК шукати інші напрями розвитку торгівлі². Не набагато більш докладно стратегічні наслідки подій на Амбойні для розвитку східної Британської імперії аналізуються й у нечисленних спеціальних працях³.

Савенкова Інна Юріївна, докторант кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Певні спроби дослідження цієї проблеми також було зроблено і в радянській історіографії. Поява в СРСР перших досліджень, присвячених історії англійської ОІК, належить до другої чверті ХХ ст. Так, 1938 р. з'явилась робота О. Є. Кудрявцева, який, аналізуючи загальне становище компанії в XVII ст., оцінив події на Амбойні передусім як початок низки криз у справах компанії. Радянський дослідник вважав, що ця катастрофа була підготована задовго до 1623 р. та мала за результат вигнання англійців з Молуккських островів (в історичній літературі також є розповсюдженою інша назва цієї острівної групи - Острови Прянощів. - *І. С.*). Історичне ж значення цього епізоду, за О. Є. Кудрявцевим, полягало у тому, що він "наочно продемонстрував не тільки політичну слабкість тодішнього англійського приватного капіталу, який не спромігся забезпечити собі підтримку англійської корони у боротьбі з колоніальним суперником - голландцями, а й недалекоглядність політики самої Корони, яка у цій підтримці відмовила"⁴. Результати наукових розвідок О. Є. Кудрявцева використано і розвинуто у працях інших радянських істориків, які продовжували серед головних наслідків Амбойнської різанини виділяти, по-перше, крах англійських спроб надійно закріпитися на Молуккських островах, та по-друге, оформлення індійського напрямку торгівлі ОІК як основного⁵.

Сучасну історіографію країн пострадянського простору загалом характеризує спадкоємність щодо оцінки подій на Амбойні. Розглядаючи Амбойнську різанину в контексті колоніальної політики Англії або аналізу взаємин між ОІК та королівською владою, історики трактують наслідки цієї події для англійців як негативні, через які відбулася втрата останніми опорних пунктів на островах Індонезійського архіпелагу⁶. Як бачимо, у наявній історіографії проблеми переважає досить вузьке та одностороннє трактування подій на Амбойні - фахівці майже не вдаються до спроб простежити їх роль у процесі еволюції британської експансії на Сході. Вилучення цього недоліку має на меті дана стаття.

Широкі масштаби колоніальної активності Англії порівняно з такими флагманами європейського колоніалізму, як Іспанія та Португалія, виявилися доволі пізно - лише у другій половині XVI ст., коли широковідомі піратські наскоки Хоукінса та Дрейка та численні морські експедиції підготували базу для створення Британської імперії.

Однак на той час зовнішня експансія, спричинена змінами кон'юнктури у міжнародній торгівлі Англії, розвивалася, передусім, у північно-американському напрямку. Другорядність східного напрямку експансії пояснювалася не лише провалом через природні причини кількох морських експедицій у басейн Індійського океану наприкінці XVI ст., але й загалом несприятливою ситуацією у самому регіоні, яка склалася внаслідок голландської, португальської та іспанської присутності⁷.

З початку XVII ст. найбільш небезпечним конкурентом англійців на Сході стає Голландія, Ост-Індська компанія (далі - голландська ОІК. - *І. С.*) якої швидко займала місце іспанців на Сході. Останнє спричинило спочатку низку конфліктів, які англійці спершу сподівалися вирішити мирними засобами, а згодом - гострі зіткнення між суперниками.

Позиції Голландії у Східній Азії (переважно на Островах Прянощів. - *I.C.*) значно посилилися після 1609 р., коли вона підписала перемир'я з Іспанією⁸. Це дозволило голландській ОІК, яка користувалась широкою підтримкою власного уряду, захопити матеріально та стратегічно вигідні позиції в Ост-Індії і розвивати свою експансію далі. Голландці мали базу на о. Тернате, центри на островах Ява, Суматра, Борнео, в Малайзії та Індії, що дозволило їм стати найзначнішою на той час європейською силою в Азії. Зрозуміло, що будь-які намагання англійців також закріпитися у названому регіоні не викликали захвату у голландців.

Англійські купці на той час були вже добре обізнані не тільки про перспективність ост-індської торгівлі, але й про неминучість зіткнення з голландцями у процесі розвитку цієї торгівлі⁹. Тому з метою ефективних дій у розвитку заморської торгівлі в Англії у 1600 р. було створено англійську ОІК, яка на той час виявилася головним інструментом англійської торгівлі у Східній Азії. Як вже було сказано, конкуренція з голландцями на початку XVII ст. ще не була досить гострою, але вже тоді в англійській суспільній думці з'явилася ідея про неможливість вирішення протиріч мирним шляхом. Це підкріплювалося й повідомленнями про подробиці мандрівок на Схід. Наприклад, капітан англійської ОІК Г. Міддлтон, який у 1604-1605 рр. здійснив подорож до Індії, у своєму щоденнику, окрім іншого, прямо вказував на схильність голландців до брехні та їхню підступність у веденні справ¹⁰. Інший англійський капітан - Д. Журден (здійснював експедицію до Ост-Індії у 1608-1617 рр. - *I.C.*) залишив відомості про утруднення в торгівлі, які виникли у англійців м. Хітто на о. Амбойна через голландців. А 1617 р. капітан загинув у битві з тими ж голландцями, яка відбулася при Патанії¹¹. Останнє не є поодиноким свідченням напруження у взаєминах представників двох націй, події на кшталт названої битви скоріше слугували прологом до кривавої боротьби за східні багатства. Не дивно, що в англійській суспільній думці голландці поставали як винуватці сутичок та конфліктів, а власне англійці - невинними жертвами, адже таким, перевіреним часом, способом населення країни готували до майбутніх англо-голландських воєн.

Незважаючи на те, що в першій чверті XVII ст. англійська ОІК вже мала низку факторій в Ост-Індії, найбільшу зацікавленість викликали все ж Острови Прянощів, що входили до Індонезійського архіпелагу¹². Саме там голландська ОІК вже мала значну колонію на Молуккських островах (окрім цього компанія мала форпости на островах Цейлон та Малакка. - *I.C.*). Такий успіх голландців підкріплювався значними капіталовкладеннями та підтримкою з боку держави. Англійська ж компанія не мала не тільки першого або другого, але й навіть її привілеї щодо монопольної торгівлі в Ост-Індії, отримані на початку XVII ст. від англійської королівської влади, неодноразово порушувалися цією ж владою. Отже, сили суперників з самого початку боротьби не були рівними. До 1609 р., незважаючи на збройні зіткнення, англійське купецтво намагалося підтримувати більш-менш мирні стосунки з голландцями. Але ситуація змінилася із підписанням 12-річного перемир'я між Голландією та Іспанією та наданням у 1609 р. англійській ОІК нових привілеїв від королівської влади. З одного боку, голландці отримали можливість повністю сконцентрувати власні зусилля на боротьбі з

найнебезпечнішим конкурентом, а з іншого - й цей конкурент нарешті отримав від власного уряду певні обіцянки допомоги. Як наслідок, 1611 р. англійці здійснили спробу закріпитися на Островах Прянощів, що викликало спротив голландців. Серйозні інциденти мали місце також 1616 р. поблизу о. Суматра та 1618 р. на о. Пулрун.

Документи тієї доби переконливо свідчать, що навіть ті блага, які надавала взаємовигідна торгівля, не зупиняли суперників і згодом протиборство з боку голландців вилилося у перешкоджання англійській торгівлі, арешти та грабунки кораблів англійської ОІК¹³. Цьому не завадив навіть англо-голландський договір 1619 р., за яким було встановлено межі торгівлі на спірних та привабливих для обох протидіючих сторін Молуккських островах, островах Банда та о. Амбойні¹⁴. Так, голландці поступилися на користь англійців 1/3 торгівлі прянощами на Молукках, Банда й Амбойні, а також 1/2 торгівлі перцем на о. Ява; окрім того, англійська ОІК мала сплачувати третину видатків зі зборів на Коромандельському березі та надати 10 суден для так званої "оборонної ескадри"¹⁵. Загалом слід відмітити, що за умовами договору 1619 р. можливості англійської ОІК мати торговельні факторії на Островах Прянощів були суттєво обмежені, оскільки на цих територіях декларувалося право першої займанщини, яке вже мали голландці¹⁶. В цілому ж договір юридично закріпив ту ситуацію в торгівлі, яка склалася в названому регіоні ще на початку XVII ст., за винятком однієї обставини - голландці аж ніяк не збиралися чесно дотримуватися усіх пунктів договору.

Утім, через гонитву за миттєвими прибутками англійці не зуміли своєчасно розгледіти значення договору, яким би можна було скористатися у майбутньому: відмовитись від продовження заздалегідь безнадійної боротьби з голландцями та зосередити свою увагу на освоєнні інших, не менш багатих територій Сходу. Головною причиною цього можна вважати прагнення мати надійні бази в Індонезії та розвивати торгівлю поблизу найкрупнішого острова архіпелагу - Ява, що на той час вже був серцем голландських володінь. У цьому була зацікавлена не лише англійська ОІК, а й королівська влада, яка ще на початку сторіччя намагалася втручатися в хід справ, відсилаючи до місцевих правителів Островів Прянощів листи з проханнями сприяти англійській торгівлі¹⁷.

Однак, можливі наслідки таких задумів добре розуміли представники голландської ОІК, а тому протягом наступних чотирьох років генерал-губернатор Голландських Ост-Індій Ян Пітерсон Кун (1587-1629) робив життя англійських факторій на островах Індонезійського архіпелагу настільки складним, наскільки це було можливо. Зі свого боку, англійські купці також свідомо шукали можливостей позбавитися вищеназваного договору і цим наближали трагічну розв'язку.

Ситуація досить швидко ускладнювалася, і до 1622 р. виявилися перші прямі порушення договору, серед яких типовими були силове перешкоджання торгівлі, захоплення англійських кораблів та їх вантажів тощо¹⁸. Треба наголосити, що такі дії виявилися чи не прямим наслідком договору 1619 р., за яким формально проголошувався принцип вільної торгівлі, але дійсно рівних прав обидві Ост-Індські компанії не мали. Оцінюючи цю обставину,

відзначимо, що голландці, користуючись значною віддаленістю місця подій від обох метрополій, а також силовою перевагою, отримали чудову можливість додатково обмежити своїх суперників, поширити експансію та нажитися чужим коштом, через що у англійців з'явилися безпосередні підстави позбутися такого несприятливого миру.

Специфіка ситуації, що склалася, повною мірою проявилася під час неодноразових конференцій, що проводились у 1619-1622 рр. у Лондоні між Голландськими уповноваженими та британськими лордами - членами Таємної Ради. Надмірні вимоги уповноважених щодо виплати реституції за захоплені англійцями голландські кораблі, а також перегляду деяких статей договору 1619 р. викликали обурення з боку лордів, що в кінцевому підсумку призвело до припинення будь-якого переговорного процесу¹⁹.

Відзначимо, що у цей період англійські купці не лише зверталися до короля та уряду з петиціями, у яких скаржилися на дії голландців у районі Індонезійського архіпелагу, а й самі почали порушувати умови договору 1619 р. Щодо останнього Ян Кун на початку 1623 р. зауважив своєму наступникові, що англійці своїми діями самі намагаються спровокувати голландців, аби потім звинуватити їх у численних порушеннях умов англо-голландського договору та скасувати його. Зрештою, така нагода з'явилася.

В лютому 1623 р., досягши на останок значного успіху у протистоянні з англійцями, які навіть змушені були звернутися до нього по голландські кораблі для евакуації своїх торговельних факторій з Молуккських островів, Амбойни та островів Банда, Кун вирушив до Амстердама, передавши обов'язки генерал-губернатора найближчому товаришу Пітеру де Карпентеру. Невдовзі після його від'їзду відбувся серйозний інцидент, відомий у тогочасній Європі як "різанина на Амбойні".

9 березня 1623 р. за наказом голландського губернатора о. Амбойна Германа ван Спелта було страчено головного агента англійської ОІК на Амбойні Габріеля Тауерсона, дев'ять його співвітчизників, десять японців та наглядачів за рабами. Японців заарештували ще 23 лютого за підозрою у шпигунстві. Після жорстоких тортур вони обмовили себе, зізнавшись у неіснуючій змові. За "свідченнями" арештантів, їх до цього підбурили агенти англійської ОІК, адже прагнули за допомогою японських солдатів захопити форт Вікторія та встановити своє володарювання на Амбойні. Г. Тауерсон після аналогічних процедур також визнав наявність "змови". Після суду йому та дев'ятьом англійським купцям було винесено смертний вирок, ще двох англійців, які добровільно зізналися, було звільнено, як тільки на рейді з'явилося англійське судно.

Вони отримали можливість повернутися на батьківщину та там розповіли про події на Амбойні²⁰. Зокрема, стало відомо, що голландці, окрім розправи над підданими англійського короля, також конфіскували все майно англійської ОІК, яке було на острові²¹.

Цікаво, що напередодні викладених вище подій агент англійської ОІК Г. Тауерсон отримав від правління своєї компанії наказ відійти з Амбойни (утім, цей наказ ніколи не було виконано. - *I. С.*). Мало хто з істориків англійської ОІК згадує про цю обставину, втім вона є досить важливою у поясненні як того, чому англійські купці прирекли себе на загибель, так і

причин фактичної відмови англійської ОІК від впливу на Амбойні. На думку відомого американського фахівця з історії Британської Індії Х. Фурбера (1903-1993), новий голландський губернатор острова ван Спелт скоріш за все не знав про наказ, що його отримали англійські купці, не був обізнаний у ситуації, але настільки сильно прагнув остаточно закріпити голландську перевагу на острові, що припустився трагічної помилки²².

На думку ж британського історика Дж. Вільямсона (1886-1964), ван Спелт, навпаки, мав змогу прочитати листа з наказом облишити Амбойну, що його було адресовано англійському фактористу Тауерсону²³. Так чи інакше, трагічної ситуації можна було уникнути. Згодом голландське Особливе юридичне журі засудило свого губернатора та його підлеглих на Амбойні, але законної процедури покарання не відбулося²⁴.

Варто відзначити, що ці події за своєю сутністю не відрізнялися від інших англо-голландських зіткнень, але саме “різанина на Амбойні” надовго залишилася в пам’яті англійців. Так, агенти Ост-Індської компанії з цього приводу написали силу-силенну петицій та скарг; згодом вийшло чимало памфлетів та художніх творів, навіть театральних вистав²⁵. Характерно, що деякі з таких творів були підготовані до друку на замовлення ОІК - це було конче необхідним з огляду на боротьбу за сфери впливу проти голландців²⁶. Ті, кому голландці дарували життя і можливість повернутися до Англії, стверджували, що трагічну розв’язку Амбойнського інциденту зумовила відсутність у англійців укріплень та зброї, внаслідок чого вони виявилися беззахисними перед суперниками²⁷.

16 липня 1624 р. купці англійської ОІК звернулися до Таємної Ради та короля, вимагаючи сприяння торгівлі в Ост-Індії, сатисфакції за дії голландців на Амбойні та ліквідації договору 1619 р. Однак, найбільш важливим наслідком інциденту було те, що англійські купці вперше озвучили перед Коронаю своєчасну ідею про необхідність будівництва фортифікацій компанії в Ост-Індії, з метою забезпечення розширення торгівлі та безпеки підданих англійського короля: “Компанія могла би захищати себе, будуючи укріплення іменем короля ... в зручних місцях”²⁸.

Однак, Яків I Стюарт (1603-1625), на жаль, не виявив справжнього розуміння торговельних перспектив Англії на Сході - Корона не вдалася до жодних більш-менш серйозних заходів у цій справі. Так, король не підтримав купецьку петицію та вимогу Компанії розірвати дипломатичні зносини з Голландією й обмежився лише половинчастими заходами на кшталт арешту у Портсмуті декількох голландських суден. Звичайно, це аж ніяк не могло задовольнити англійську ОІК, яка вперто вимагала обмеження голландської торгівлі. Певною мірою вгамувати звинувачення у бездіяльності мав дозвіл короля на “вільне будівництво його підданими укріплень в тих місцях, в яких вони побажають”²⁹, однак, санкціонувавши згадані дії від свого імені, Яків I не потурбувався про їх міжнародне підкріплення. З цього приводу купці прямо вказували, що одне лише ім’я короля не “дає Компанії гарантій того, що голландці в Ост-Індіях не отримають вказівок не перешкоджати проведенню, або не знищувати результати “цієї великої роботи” (спорудження фортифікацій. - *I.C.*), без чого Компанія не буде мати достатньо сил на здійснення цієї роботи”³⁰.

Невдоволення Компанії, яке в офіційних петиціях обмежувалося конкретними вимогами, повніше виражено в численних памфлетах, де англійське купецтво прямо звинувачувало у своїх негараздах на Сході недалекоглядну зовнішню політику Стюартів³¹, особливо - поворот у бік Іспанії та прагнення короля Якова I одружити наступника престолу з іспанкою. Досить прозоро натякалося, що саме такий маневр англійської шлюбної дипломатії, здійснений ще у 1619 р., чимало обурило голландців, що на думку памфлетистів, стало додатковим поштовхом до кривавих подій на Амбойні.

Разом з тим, безпосередніх результатів ця хвиля критики не мала. Ані Яків I, ані його наступник Карл I (1625-1649) майже нічим не покращили позиції англійської ОІК у боротьбі за опанування східних ринків. Вимоги компанії було частково задоволено зі значним запізненням - 1651 р. нарешті було прийнято Навігаційний акт, за яким заборонялося ввезення до Англії іноземних товарів на неанглійських судах, що фактично знищило англо-голландську торгівлю заморськими товарами³².

Аналізуючи наслідки досліджуваного інциденту, можна погодитися з думкою фахівців про те, що Амбойнська різанина виявилася заключним етапом втрати англійцями торговельних позицій на Островах Прянощів. Дійсно, цей епізод яскраво продемонстрував політичну слабкість тодішньої англійської буржуазії - купці зрозуміли, що вони не отримують від корони ані підтримки, ані дипломатично підкріпленого дозволу на зведення фортифікацій, а отже їх становище на цих островах буде дуже хитким.

Набагато важливішими, на нашу думку, є інші наслідки Амбойнської різанини. Незважаючи на те, що інцидент на Амбойні не зіграв суттєвої ролі у процесі ліквідації англійських факторій на Островах Прянощів і не завдав відчутної шкоди англійській торгівлі у цьому регіоні, він загалом мав широкий резонанс у британському суспільстві - вперше політику англійської корони з питань експансії на Сході було жорстко критиковано. Окрім того, остаточне визнання неможливості утримувати старі торговельні позиції у боротьбі з голландцями спонукало англійців до пошуку нових сфер експансії. Так, у 1628 р. англійці змушені були тимчасово перенести свої факторії з о. Батавія, який до того був центром їхньої торгівлі в Ост-Індії, на о. Бантам³³. Однак, найважливіше значення для подальшого розвитку британської експансії на Сході мали більш віддалені у часі політичні та економічні наслідки досліджуваного інциденту.

В історичній літературі загальновідомим є твердження, що після втрати ключових торговельних позицій в Індонезії купці англійської ОІК більшу увагу стали приділяти індійському напрямку розвитку торгівлі, оскільки на Індостані вже існувало декілька факторій, а поле для діяльності було достатньо широким. Криваві ж події на Амбойні спонукали англійських купців просити від Корони дозволу на спорудження не просто торговельних факторій, але укріплених фортифікацій. Історичне значення цієї вимоги купців легко зрозуміти, якщо згадати, що майже усі величезні володіння англійської ОІК (які згодом перейшли під безпосереднє управління англійської Корони та створили "другу" Британську імперію. - *I. C.*) брали свій початок саме від укріплених фортифікацій на узбережжі.

У зв'язку з цим, Амбойнський інцидент справді можна розглядати і як відправну точку, певну межу, у формуванні названого політичного утворення.

¹ Див., напр.: *Angus C.* Revolutionary Empire. The rise of the English-speaking empires from the fifteenth century to the 1780-s. - London, Jonathan Cape, 1998. - 548 p.; *Armitage D.* The Ideological Origins of the British Empire. - Cambridge: at the University Press, 2000. - P.87; *Butler L. J.* Britain and Empire: Adjusting to a Post-Imperial world. - I.B.: Tauris, 2002. - 249 p.; *Dirks N. B.* The Scandal of Empire: India and the Creation of Imperial Britain, - Belknap press, 2006. - 389 p.; *Furber H.* Rival Empires of Trade in the Orient, 1600-1800. - Oxford: at the University press, 1976. - 408 p.; *Lyall A.* The rise and expansion of the British Dominion in India. - London, 1910. - 376 p.; *Koebner R.* Empire. - Cambridge: at the University press, 1961. - 393 p.; *Canny N.* The Oxford History of the British Empire. - Oxford: University press, 1998. - Vol. 1. The Origins of Empire - 560 p.; *Nowell C. E.* The Great Discoveries and the First Colonial Empires. - New York: Cornell University press, 1954. - 150 p.; The Cambridge History of the British Empire. - Cambridge: at the University press, 1929. - Vol.1 "The Old Empire" from the beginnings to 1783" - 683 p.; *Walker E.* The British empire, its structure and spirit, 1497-1953. - Harvard, at the University press, 1956. - 250 p.; *Williamson J. A.* A short history of British expansion. The old colonial empire. - London: Macmillan, 1961. - 470 p.

² Див., напр.: *Bowen Huw V.* 400 years of the East India Company // History today. - 2000. - Vol. 50, №7. - P.48.; *Foster W.* The East India Company, 1600-1740 // The Cambridge History of the British Empire. - Cambridge: at the University press, 1929. - Vol. IV. British India, 1497-1858. - P.83-84; *Furber H.* Rival Empires of Trade in the Orient, 1600-1800. - Oxford: at University press, 1976. - P.47-50; *Keay J.* The Honorable Company: A History of the English East India Company. - London: HarperCollins, 1991. - P.126-127; *Mukherjee R.* The Rise and fall of the East India Company. - Berlin: Veb Deutscher Verlag der wissenschaften, 1958. - P.71-72; *Spate O. H. K.* Monopolists and freebooters. - University of Minnesota Press, 1983. - C.32, 35.

³ *Bassett D. K.* The "Amboyna Massacre" of 1623 // Journal of Southeast Asian History. - Cambridge: at the University Press, 1960. - Vol. 1. - No.2 (September). - P.1-19; *Chancey K.* The Amboyna Massacre in English Politics, 1624-1632 // Albion: A Quarterly Journal Concerned with british studies. - The North American Conference on British studies, 1998. - Vol.30. - No.4 (Winter). - P.583-598.

⁴ *Кудрявцев А. Е.* Ост-Индская проблема в Англии XVII века // Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института им. А. И. Герцена. - Ленинград, 1938. - С.88.

⁵ Див., напр.: *Ерофеев Н. А.* Английский колониализм в середине XIX века. Очерки. - М.: Наука, 1977. - 256 с.; *Олтаржевский В. П., Бейдина Т. Е., Воронкова Г. В.* Английская Ост-Индская компания в XVII веке. - Иркутск: Изд-во Иркутского университета, 1988. - 148 с.; *Яброва М. М.* Очерки истории колониальной экспансии Англии в эпоху первоначального накопления. - Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1966. - 134 с.;

⁶ Див., напр.: *Ахмедов Бахтияр Амрах оглы.* Колониальная политика Англии на Востоке в первой половине XVII века: Автореф. дис. ... д-ра ист. наук: 07.00.03. - Баку, б. и., 1992. - 32 с.; *История Индонезии.* - М.: Изд-во Московского университета, 1992. - Ч.1. - С.178-181; *Фурсов К. А.* Держава-купец. - М.: Товарищество научных изданий КМК, 2006. - С. 45-46.

⁷ *Ткаченко М. А.* Становление Британии как морской державы. Вторая половина XVI века. - Дис. ... канд. ист. наук. - СПб., 2003. - С.207-216

⁸ *Кеймен Г.* Испания: Дорога к империи. - М.: Хранитель, 2007. - С.315-316.

⁹ The original writings and correspondence of two Richard Hakluyts with an introduction and notes by *E. G. R. Talyor.* - L.: printed for Hakluyt Society, 1935. - Vol. 2. - P.465-466.

¹⁰ *Purchas.* His Pilgrimes. - Glasgow, 1905-1906, in 20 vols. - Vol. V. - P.188, 190.

¹¹ The Journal of John Jourdain, 1608-1617 / Hakluyt Society, second series. - №XVI. - Cambridge: printed for Hakluyt Society, 1905. - P.318-320.

¹² *Яброва М. М.* Очерки истории колониальной экспансии Англии в эпоху первоначального накопления. - Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1966. - С.92.

¹³ The English factories in India, 1618-1621: A Calendar of documents in the India office, British Museum and Public Record office / Ed. by *W. Foster.* - Oxford: at the Clarendon press, 1906. - P.48-49, 73, 157, 166-167, 179, 181, 185.

¹⁴ A General Collection of Treaties, Manifestos, Contracts of Marriage, Renunciations and other Public papers, from the year 1495, to the year 1712. - London, 1732. - Vol.2. - P.188-202.

¹⁵ *Ibid.*, p.191.

- ¹⁶ Ibid., p. 194.
- ¹⁷ The Register of Letters of The Governor and company of Merchants of London trading into the East Indies, 1600-1619. - London, Bernard Quaritch, 1893.- P.19-21, 103-106.
- ¹⁸ Яброва М. М. Указ. соч., с.98.
- ¹⁹ Bruce J. Annals of the Honorable East India Company. - Vol. 1. - printed by Authority of the Honorable Court of Directors, published by Black, Parry and Kingsbury, 1810. - P.234-235.
- ²⁰ Calendar of State Papers. Colonial Series. East Indies, China and Japan, 1622-1624. - L.: Longman and Co, 1848. - P.306-307.
- ²¹ Ibid., p.315.
- ²² Furber H. Op.cit., p.48.
- ²³ Williamson J. A. A short history of British expansion. The old colonial empire. - London: Macmillan, 1961. - P.221.
- ²⁴ Furber H. Op.cit., p.49.
- ²⁵ A True Relation on the Unjust, Cruell, and Barbarous proceedings against the English at Amboyna. - L.: published by Authorities, 1624. - 240 p.; Heinemann M. Puritanism and Theatre. - Cambridge: at the University Press, 2007. - P.209
- ²⁶ Мосолкина Т. В. Пропагандистская деятельность С. Пэрчеса и английское купечество первой трети XVII века // Средневековый город. - Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1987. - Вып. 8. - С.162.
- ²⁷ Calendar of State Papers..., p.315.
- ²⁸ Ibid., p.324.
- ²⁹ Ibid., p.325.
- ³⁰ Ibid., p.350.
- ³¹ A True Relation..., p.79-114.
- ³² Законодательство английской революции, 1640-1660 гг. - М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1946. - С.267-270.
- ³³ Furber H. Op.cit., P.49.

Савенкова И.Ю.

“Амбойнская резня” - эпизод из истории борьбы английской Ост-Индской компании за монопольное владение восточными рынками в XVII ст.

В статье рассматривается эпизод англо-голландского соперничества на островах Индонезийского архипелага, вошедшего в историю под названием “Амбойнская резня 1623 г.”. Дается оценка следствию этих событий и дальнейшего создания Британской империи на Востоке.

Savenkova I.Yu.

“The Amboyna’s massacre” - the episode in the history of the English East Indian Company’s struggle for monopoly development of markets of the East in XVII cr.

The article highlights the episode in Anglo-Dutch rivalry for the islands of the Indonesian archipelago known as “Amboyna’s massacre of 1623”. The author evaluates the main consequences of this event for future creation of the British Empire in the East

Отримано 3.11.2010